

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

تحلیل و نقد مبانی، مؤلفه ها و پیامدهای برنامه ریزی توسعه نئوکلاسیکی در ایران

آقای نسیم قباشی

آذر ۹۶- شیراز

در طول سه یا چهار دهه گذشته تئوری اقتصاد نئوکلاسیک، رویکرد غالب در مطالعه بازار و اقتصاد آزاد معرفی می شده است.

این رویداد نه تنها در اروپا و امریکا، بلکه در کشورهای توسعه نیافته ای مانند ایران نیز پدیده ای غالب بوده است.

از ابتدای انقلاب تا کنون، آنچه که ر برنامه های توسعه ایران دیده می شود، وجه غالب، مبانی و تئوری های اقتصاد نئوکلاسیک است که در برنامه ها مدخلیت پیدا کرده اند

با توجه به گذشت ۴ دهه از انقلاب اسلامی ولزوم تحول در حوزه ی برنامه ریزی، و باز طراحی مدل برنامه ریزی توسعه متناسب با کشور، لازم و ضروری است که نگاهی جدی تری به مبانی و پیامدهای برنامه ریزی توسعه نئوکلاسیکی در کشور بیاندازیم.

ما در این ارائه به دنبال این هستیم که نشان دهیم که نظم لیبرالیزم چگونه بوجود آمد و چگونه به افول و بن بست رسید... سپس همین فرایند را در ایران بررسی قرار دهیم و نشان دهیم چگونه این سازوکار در ایران اجرا شد و فرایند فروپاشی اش در ایران نیز دارد انجام میشود.

حجم انبوه ثروت و مکنت بی
سابقه

مکنت و اختلال فاجعه بار- فقر
فراوان

پیشرفت معجزه آسا
هم در وسایل تولید هم در
حجم تولید

انقلاب صنعتی

تحولات اقتصادی سال های
(۱۷۱۴-۱۴۸۵)

مردم معیشت شان در ارتباط
با زمین های مشاع بود

تصاحب مزارع عموم مردم
توسط اشراف و نجیب زادگان

اولا زمین ها به مالکیت اقلیتی
از نجیب زادگان در می آورد

ثانیا این زمین ها تغییر کاربری
می دهند از اراضی مزروعی
تبدیل شوند به چراگاهها

آثار این تحولات

بعد از تصاحب زمین ها عده
ی زیادی از وسیله معیشت
شان بازمانده شدند

از سوی دیگر این بینوایان
شدند فقرا

خاک قابل بهره برداری به
خاکروبه تبدیل شد

شهرها از همین زاویه جمعیت
اش زیاد و روستاها کاهش
یافت

از طرفی جای این زمین ها را
انبوهی گوسفندان گرفتند

این چراگاه ها مسبب تولید
حجم زیادی گوسفند شد که
پشم گله ها خوراک صنایع
پشم رسی بودند

نساجی در واقع موتور رشد
انقلاب صنعتی بود

چرا انقلاب صنعتی مسبب سرمایه داری بازار آزاد بود؟

برای فهم این مساله به نقش تاجر پیش از ظهور ماشین آلات بادی توجه کرد

پیش از تداول ماشین آلات تخصصی، این صنایع کوچک بودند که تولید را انجام می دادند

روستاییان به دلیل وسع کم شان، نم توانند ماشین آلات خریداری کنند.

با ظهور ماشین آلات نقش تاجر تغییر می کند

تاجر کارش خرید کالا از روستاییان و در بازار فروش. تفاضل اش سود او بود

باید کسانی باشند که امات مالی داشته باشند.

اینجا داریم گذر می کنیم از تاجر ناب به تاجر تولیدکننده

تاجر تولید کننده چند
چیز را باید با هم
فراهم می کرد

ماشین آلات گران را
خریداری می کرد

نیروی کار را کنارش
می گذاشت

و نهایتاً ترکیب اینها
سودی برایش ایجاد
می کرد

صبر و شکیبایی را به
خرج می داد

مواد خام تولید را می
آورد

نکته این است که
تاجر تولیدکننده با تاجر ناب
تفاوت بنیادی دارد

دیگه برایش به صرفه نیست
این همه هزینه کند ولی
خروجی کالا تضمین نشده
باشد

یعنی خط تولیدش نباید از کار
بیافتد

و برعکس اگر نخواست بتواند
اینها را کنار بگذارد

زمانیکه همه عوامل تولید به
سهولت خریداری شوند و به
کار گرفته باشند

خط تولید چه زمانی متوقف
نمی شود؟

کالایی شدن نیرو کار یعنی
قابلیت خرید و فروش داشته
باشد

نیروی کار باید آزاد شود

کالایی شدن زمین یعنی
قابلیت خرید و فروش داشته
باشد

زمین باید آزاد شود

کالایی شدن نیروی کار

کالایی شدن زمین و مواد خام

اینجا مهم ترین اتفاق دارد می
افتد
تحول و دگرگونی بزرگ

باید تحول عظیمی اتفاق می افتاد تا ان جامعه ی کشاورزی که هم نیروی کار و هم زمین را که در بند خودش نگه داشته بود، تبدیل به جامعه ای شود که واجد بازار ازاد زمین و نیروی کار هستش.

این دگرگونی تاثیرات بسیار
شدیدی دی بر زندگی مردم
داشت

مثلا اگر کالای تاجر فروش نرو
نهایتا انبار می شود و برای کالا
اتفاقی نمی افتد

اما آنچه که می خرد از جمله
نیروی کار را،

این همان پیامدی است که
انقلاب صنعتی داشته است.

بر زندگی انسان ها بسیار اثر
گذار است.

یا نوع تصمیمی که کارفرما و
سرمایه دار در نحوه چگونگی
خرید و عدم خرید این انسان
بگیرد

➤ چگونگی انباشت سرمایه به مدد سلب مالکیت توده ها

➤ در برنامه های توسعه ی بعد انقلاب ما شاهد سیاست گذاری هایی بوده ایم که بر اساس منطق برنامه ریزی نئولیبرالیزم، به سمت تراکم یابی ثروت در دستان اقلیت های حقوقی یا حقیقی و متعاقبا انباشت سرمایه شوند.

➤ نکته مهم هم این است که این تراکم ثروت در دستان اقلیت نه از راه تولید سرمایه دارانه بلکه به صورت غیر سرمایه دارانه (فساد اقتصادی و ...) انجام شده است.

خصوصی سازی های
دارایی های دولتی

کالایی سازی خدمات
اجتماعی دولت

قواعد حاکم بر خلق پول و
اعتبار

الگوی توزیع اعتبار در
شبکه بانکی

سازوکارهای انباشت
سرمایه به مدد سلب
مالکیت توده ها

فساد اقتصادی در بدنه
دولتی

سیاست باز توزیع دولت

الگوی توزیع مخارج دولت

سیاست های مالیاتی و
گمرکی دولت

سازوکارهای انباشت
سرمایه به مدد سلب
مالکیت توده ها

چگونگی کالایی سازی طبیعت

■ اقلیتی که پس از سال های جنگ عمدتاً غیر سرمایه دارانه، ثروت و منابع اقتصادی را در دستان خودش متراکم کرده، برای ورود به فعالیت های اقتصادی، نیاز به یک عامل تولید مهم دارد و آن ظرفیت های محیط زیست است.

اینها باید حتی المقدور اگر قرار به گسترش حلقه انباشت سرمایه باشد، در دسترس باشند و حتی المقدور ارزان تر باشند.

هر چه باثبات تر در دسترس باشند و هر چه ارزان تر باشند، نرخ سود اقلیت برخوردار از منابع اقتصادی که وارد فعالیت ها اقتصادی شده هم بیشتر خواهد بود.

ما بعد از جنگ و در دوران معاصر، شاهد گسترش حقوق مالکیت خصوصی بر ظرفیت های محیط زیست بوده ایم. و نیز شاهد گسترش مبادله بازاری در زمینه ظرفیت های محیط زیست بودیم.

این حقوق مالکیت می تواند هم دولتی باشد و هم خصوصی. متغیر مهم اینجا مبادله بازاری است.

چگنگی کالایی تر سازی نیروی کار

عامل تولیدی دیگری که نباشد، فعالیت تولیدی راه نمی افتد نیروی کار است.

این عامل هر چه مطیع تر و ارزان تر و با ثبات تر باشد موجودی اش، نرخ سود فعالین اقتصادی بیشتر خواهد بود. و به سهم خودش به تثبیت زنجیره انباشت سرمایه کمک می کند.

در مساله کالاسازی نیروی کار بعد از انقلاب، به درجات گوناگونی از افراد، مستقیم از عامل تولید و ابزار تولید محروم شدند و ناگزیر برای تامین معیشت به فروش نیروی کار روی آوردند.

۱- کاهش توان چانه زنی فردی صاحبان نیروی کار در بازار و محل کار

۲- کاهش توان چانه زنی جمعی صاحبان کار

۳- افزایش عرضه کار

در سال های پس از جنگ از ۳ طریق شاهد کالایی تر سازی نیروی کار بودیم

۱- کاهش توان چانه زنی فردی صاحبان نیروی کار
در بازار و محل کار

۱- موقتی سازی قراردادهای کاری

۲- خروج کارگاه های کوچک از شمول قانون کار

۳- نیروی کار مناطق آزاد و ویژه معاف از قانون کار

ظهور شرکت ها پیمانی تامین نیروی انسانی

۵- تعدیل نیروهای انسانی دولتی

۲- کاهش تون چانه زنی جمعی صاحبان کار

۱- شوراهای اسلامی نیروی کار

۲- انجمن های صنفی کارگری

۳- نماینده های منفرد کارگری

۳- افزایش عرضه کار

۱- کسری بودجه خانوارها که منجر به کار بیشتر اعضای خانوار و کار زنان می شود.

۲- مشارکت اقتصادی کودکان

۳- اشاعه ی فاینده ی پدیده چند شغله بودن

۴- استمرار حضور بخش های مختلف بازنشستگان در بازار کار

۵- افزایش شمار نیروی کار که قبلا بدون مزد بودن و حالا مزدبگیر

۶- ورود آن بخش از خرده بورژوازی به بازار کار در نقش مزدبگیر

۷- مهاجرت اقشار اجتماعی فرودست روستایی در نقش نیروی ار غیر ماهر به شهرها

۸- رشد جمعیت در طبقات اجتماعی فرودست و بازتولید نسلی مزدبگیرن و حقوق بگیران

فقر استعماری

فقر سرمایه داری

فقر اختیاری

فقر طبیعی

انواع فقر

عدالت

پیشینی

فراپندی

پسینی

روند برنامه ریزی نئوکلاسیکی در غرب ، نظام اقتصادی شان را به سمت بازار آزاد برده و از طریق سلب مالکیت توده ها، ثروت را در دستان اقلیتی انباشته کرد.

همین روند نیز در برنامه های توسعه بعد از انقلاب مشاهده می شود که مالکیت از توده های مردم جدا شده و در دست اقلیتی قرار گرفته و طبقه پایین جامعه وضع اش نامناسب تر شده است.

جدی ترین خطر و پیامدی که این روند داشته است سخت تر شدن اوضاع کارگران و دهک های جامعه است که این خوشدست بی عدالتی را تشدید می کند.

لازم است در جهت عدالت پیشینی و فرایندی و همچنین در جهت رفع فقر سرمایه داری، سیاست های جایگزینی تدوین و اجرا گردد.